

Віктор В. Лашак, Роман М. Крушницький
**НЕОБХІДНІСТЬ І СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЦІ**

У статті визначено, що вартість енергоносіїв більшою чи меншою мірою вкладається в структуру собівартості будь-якої продукції, яка виготовляється в країні. Запропоновано структурувати основні риси регулювання ціни на електроенергію за різних системних підходів до регулювання. За допомогою статистичних даних проаналізовано та аргументовано необхідність поступового вирівнювання тарифів для різних тарифних груп споживачів, зокрема, для населення. Надано рекомендації щодо базисних підходів до ціноутворення, а також обґрунтовано необхідність державного регулювання цін.

Ключові слова: регулювання ціноутворення; електроенергетика; тариф для населення.

Рис. 3. Табл. 1. Літ. 12.

Віктор В. Лашак, Роман М. Крушницький
**СУЩНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКЕ
И ЕГО НЕОБХОДИМОСТЬ**

В статье определено, что стоимость энергоносителей в большей или меньшей степени закладывается в структуру себестоимости любой продукции, производимой в стране. Предложено структурировать основные черты регулирования цены на электроэнергию при различных системных подходах к регулированию. С помощью статистических данных проанализирована и аргументирована необходимость постепенного выравнивания тарифов для различных тарифных групп потребителей, в частности, для населения. Даны рекомендации по базисным подходам к ценообразованию, а также обоснована необходимость государственного регулирования цен.

Ключевые слова: регулирование ценообразования; электроэнергия; тариф для населения.

Viktor V. Lashchak¹, Roman M. Krushnytskyi²
**ESSENCE AND NECESSITY OF STATE REGULATION
OF PRICING FOR ELECTRICITY**

The article determines that the cost of energy to a greater or lesser extent, "falls" in the cost structure of any product produced in the country. It is proposed to structure the main features of regulation over electricity prices for different system approaches to regulation. With the help of statistical data analyzed and argued is the need to gradually align tariff rates for different groups of consumers, in particular, for population. Recommendations on key approaches to pricing as well as the necessity of prices state regulation are grounded.

Keywords: pricing regulation; electric energy; tariff for households.

Peer-reviewed, approved and placed: 15.04.2016.

Постановка проблеми. У період глобалізації економічних трансформацій на тлі затяжної кризи в Україні постає проблема адаптації ціноутворювальних механізмів в електроенергетичній галузі, орієнтованих на розвиток конкурентної економіки в межах соціальної політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками питанням застосування зарубіжного досвіду при побудові вітчизняної системи оподаткування приділялася значна увага відомих науковців. Роль державного регулю-

¹ Bukovyna University, Chernivtsi, Ukraine.

² Bukovyna University, Chernivtsi, Ukraine.

вання в діяльності електроенергетики та її вплив на соціально-економічну сферу суспільства розглядали в своїх публікаціях Н. Байков [4], Г. Безмельніцина [4], В. Варнавський [5], Г. Груба [6], А. Єрхов [8].

Нині в нашій країні тарифоутворення є заручником зубожіння населення, з однієї сторони, а з іншої – гальмом розвитку конкурентної економіки.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правового підґрунтя та впливу держави на ціноутворення в електроенергетичній галузі, а також визначення тенденцій і порівняння із світовим досвідом.

Основні результати дослідження. Вплив держави на енергетичну галузь здійснюється за допомогою цілого арсеналу методів, які мають в своєму розпорядженні органи влади. Синергетичний ефект можливо отримати, використовуючи в сукупності антимонопольні заходи, правове регулювання, застосування системи податків і використання норм амортизації, регулювання цін та встановлення тарифів, надання державних ліцензій та дозволів на здійснення діяльності, контроль за якісними характеристиками послуг.

Застосовуючи наявні методи впливу, державі необхідно враховувати особливості електроенергетичної галузі, які відрізняють її від інших галузей економіки:

1. Існування технологічно-технічних відмінностей галузі, таких як безперервність процесу виробництва електроенергії, її розподілу та використання, викликаного наявністю енергетичного ланцюга.

2. Безальтернативна роль енергії у всіх галузях економіки та суспільства в цілому.

3. Існування особливостей та певних складнощів в розрахунках за відпущену електроенергію.

4. Високий рівень монополізму на ринку.

5. Обмеженість входження на ринок конкурентів в зв'язку з високою капіталоємністю галузі та довгим терміном окупності.

6. Існування екологічних ризиків, які суттєво впливають на навколишнє природне середовище.

7. Існування певних міжнародних стандартів та вимог.

Основи та принципи державного впливу на цінову політику в електроенергетичному секторі розглядалися рядом науковців, зокрема у [12]. Визначено основні умови застосування тарифної політики, орієнтованої на ринкове (економічне) управління попитом на електроенергію. Насамперед, це наявність т.зв. «тарифного меню», тобто можливості споживачу вибирати тарифну структуру з переліку диференційованих структур у відповідності до особливостей його потреб в енергопостачанні.

Основою формування тарифної структури є реальні витрати на надання послуг однорідним за умовами електропостачання групам, які суттєво відрізняються, в залежності від класу напруги, потужності, що споживається, надійності електропостачання, географічних умов тощо.

Тарифи енергопостачальних компаній базується на звітних витратах із подальшою диференціацією за низкою факторів (режими електроспоживання, рівні надійності електропостачання, якість електроенергії, екологічна ситуація в районі енергоспоживання). Також градація може здійснюватись за

категоріями: попиту (витрати, що змінюються в залежності від електричного навантаження споживача), енергії (витрати, що змінюються в залежності від виду енергії, що відпущена генеруючою компанією), споживачем (витрати, обумовлені характеристиками споживача).

Система методів державного регулювання цін здебільшого базується на встановленні меж зміни та фіксування цін, контролю за ними, впливі на виробничі витрати і обсяг прибутку за допомогою пільгового субсидування і кредитування, податкової політики, митного і валютного регулювання, регламентації організаційних форм торгівлі тощо. Використання витратних принципів при ціновому регулюванні веде до відшкодування практично всіх витрат, здійснених підприємством, що не стимулює його до раціонального використання ресурсів і ефективності діяльності. Натомість, багатофакторний підхід враховує особливості галузі, специфічні характеристики товару та його ринковий статус, ефективність виробничих витрат та ринкову кон'юнктуру. В існуючих умовах України найбільш доцільним визнано застосування змішаної системи ціноутворення: ціни на електроенергію регулюються як державою, так і ринком. Регулювання енергетичної галузі державою проявляється в таких напрямках:

- опосередковане регулювання вільних цін на енергоринку через механізм встановлення ринкових правил, що забезпечують конкурентне максимальне зниження цін;
- нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності;
- забезпечення розвитку конкурентних відносин та обмеження можливостей монополістів;
- державне регулювання тарифів на регіональних рівнях;
- нецінові методи впливу (пільгове оподаткування і кредитування, законодавчі основи амортизаційної політики, регульована рента);
- створення і підтримка енергокомпаній і підприємств, які освоюють виробництво, впроваджують і експлуатують нові нетрадиційні джерела енергії, основані на енергозберігаючих та екологічно чистих технологіях.

Питання забезпечення раціонального споживання палива і енергії, додержання єдиних державних норм, правил і стандартів усіма суб'єктами відносин, пов'язаних з виробництвом, передачею, постачанням і використанням енергії, забезпечення захисту прав та інтересів споживачів енергії, а також забезпечення відповідальності енергопостачальників та споживачів регулюються на законодавчому рівні [11]. Законодавством визначено правові, економічні та організаційні засади діяльності в електроенергетиці і регулювання відносин, пов'язаних з виробництвом, передачею, постачанням і використанням енергії, забезпеченням енергетичної безпеки України, конкуренцією та захистом прав споживачів і працівників галузі. Законом України «Про електроенергетику» визначено електричну та теплову енергію як товар, закладено основи тарифної політики в галузі, а також визначено поняття гуртового ринку електричної енергії України [1]. Закон України «Про природні монополії» [2] регламентує правові, економічні та організаційні основи державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні.

Що стосується інших законодавчих актів, то необхідно пам'ятати, що енергетичний комплекс України тісно взаємопов'язаний з іншими галузями,

його стан відображається на функціонуванні економіки країни. Тобто енергетичний ринок не є індиферентним стосовно законодавчо-нормативних актів, які регламентують економіку в цілому. Загальна економічна і політична ситуація в країні, наявність макроекономічних диспропорцій, порушення платіжного та торгівельного балансів, складнощі реалізації державного регулювання ринкових відносин, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків та інші фактори мають неабиякий вплив на його економічну ефективність.

Цінова політика при державному регулюванні базується на засадах відшкодування обґрунтованих витрат на виробництво, безперебійній передачі та постачанні електричної енергії, підтримці відповідного технічного стану електроенергетики та відтворення потужностей, надійному забезпеченні споживачів електроенергією належної якості, створенні суспільного контролю за процесами ціноутворення. Вона передбачає формування гуртової ціни на електроенергію на засадах урахування вартості електроенергії, придабної у генеруючих компаній, імпортованої електроенергії, а також з урахуванням витрат на утримання ДП «Енергоринок», в т.ч. використання магістральних та міждержавних мереж.

Реалізацію цінової політики в Україні здійснює Національна комісія регулювання електроенергетики України (НКРЕ). До її основних повноважень належить затвердження ліцензійних умов (умов та правил здійснення ліцензованої діяльності, які регламентують питання тарифоутворення), інших нормативних актів щодо платіжно-розрахункових відносин у галузі та контролю за їх дотриманням. Законодавством передбачено обмеження граничних рівнів роздрібних тарифів для споживачів, а також компенсацію втрат постачальникам за регульованим тарифом від здійсненого постачання побутовим споживачам.

Загалом, для цінової політики енергоринку України можна визначити такі основні принципи:

- відшкодування економічно обґрунтованих витрат на виробництво, передачу та постачання електричної енергії, які повинні забезпечити підтримання належного технічного та економічного стану підприємств електроенергетики;
- забезпечення достатнього рівня прибутку підприємств енергетики для розвитку виробництва, впровадження нових технологій, підвищення інвестиційної привабливості;
- органічне поєднання державного регулювання цін і тарифів для монопольних утворень і ринкового (вільного) ціноутворення в конкурентних секторах енергетики;
- посилення контролю за обґрунтованістю витрат природних монополій [10].

Основним завданням у напрямку оптимізації тарифоутворення є приведення тарифу до його реальної вартості, разом з остаточним впровадженням гнучкої системи тарифів, диференційованих за зонами доби та періодами року з метою ефективного використання наявних виробничих потужностей. Структурний фактор є дуже вагомим, коли йдеться про економічну стабільність і ефективність функціонування енергетики, про що свідчить перехід від структури вертикально інтегрованих енергокомпаній до горизонтальної

структури галузі. Структурування відбулось за принципом поділу за видами ліцензованої діяльності: відокремлення генерації електроенергії від її постачання.

У Законі України «Про електроенергетику» [1] закріплено на законодавчому рівні основні принципи роботи гуртового ринку електричної енергії:

- наявність уніфікованої системи розрахунків;
- визначеного гуртового покупця та продавця електричної енергії;
- передбачено обов'язкову умову розрахунків за електричну енергію (виключно в грошовій формі);
- передбачено відповідальність за порушення постачання електричної енергії з боку енергопостачальних компаній.

Затвердження законодавчо вказаних принципів свідчить про бажання держави впорядкувати, перш за все, гуртовий ринок, оскільки значну питому вагу вартості електроенергії, а це в середньому 85%, складають гуртові ціни, що сформувались на цьому ринку. Таким чином, йдеться про ринкове формування тарифів, де роздрібна ціна змінюється при зміні структури закупівлі електроенергії від виробників. Ринок електричної енергії України не в повній мірі надає можливість створення конкурентного середовища та ринкового формування цін на електричну енергію. Основною причиною цьому є відсутність надлишків регулюючої потужності (в пікові години доби максимально задіяна потужність теплових електростанцій, які є регулюючими, але їх енергія є найдорожчою).

Як свідчить історичний досвід, значну увагу необхідно приділити створенню ринкових механізмів ціноутворення в енергетиці. Модель функціонування гуртового ринку електроенергії («модель з єдиним покупцем» або «модель обов'язкового пулу») передбачає подання цінових заявок генеруючих блоків на наступну добу та прогнозу споживання для впровадження ринкової ціни. Механізм формування гуртової ринкової ціни на електроенергію базується на принципі поєднання державного регулювання цін і тарифів та ринкових принципів конкуренції при закупівлі електроенергії.

З метою вдосконалення організаційно-правових та економічних засад посилення конкурентного середовища і прозорості механізмів розрахунків за електроенергію гуртового ринку електричної енергії схвалена Концепція функціонування та розвитку гуртового ринку електроенергії України [9]. Розроблена на основі закордонного досвіду, концепція передбачала наявність вертикально інтегрованої структури, головною рисою і перевагою якої є поєднання виробництва та передачі електроенергії, що забезпечувало впорядкованість фінансових потоків, прозорість розрахунків за електроенергію, належний рівень відповідальності. Результатами переходу до горизонтально інтегрованої структури стали:

- вертикальна дезинтеграція в галузі, яка відбулась за рахунок розділення виробництва, передачі та постачання електроенергії між окремими незалежними компаніями;
- горизонтальна дезинтеграція виробництва електроенергії, розділення виробництва на декілька незалежних підприємств для забезпечення конкуренції в галузі.

Горизонтальна структура передбачала систему купівлі-продажу електроенергії за моделлю англійського енергетичного пулу (єдиного покупця) для контролю грошових потоків, диспетчеризації та забезпечення єдності енергосистеми держави. Для цього був створений відокремлений підрозділ «Енергоринок» у складі НЕК «Укренерго», який згодом отримав статус державного підприємства, та побудовано розрахункову систему між суб'єктами ринку [3]. Ефективно працюючи в інших державах, в Україні на практиці ринкова модель не запрацювала належним чином, не створилось конкурентне середовище серед енергопостачальників через природну монополізованість у кожному окремому регіоні, а серед енерговиробників – через перевищення попиту над пропозицією, тобто вся вироблена продукція споживається. Необхідно зазначити, що, на відміну від України, у Великій Британії така модель енергоринку зазнала коригувань: компанії, що займалися постачанням електроенергії, почали її виробляти, купуючи чи орендуючи виробничі потужності. Черговий раз ми переконались, що копіювання структурної зміни з іноземного досвіду, без врахувань існуючих особливостей, може призвести не до економічного зростання, а навпаки – до небажаних наслідків, особливо у базових, стратегічних галузях економіки.

Залучення інвестицій в галузь, яка регулюється державою при ситуації з високим ступенем невизначеності інституційного середовища, є проблемним. Для успішного залучення інвестицій необхідна незалежність регулюючого органу, прозорість регулювання, достатня законодавча база та стабільність регуляторних засобів. Основні риси регулювання електроенергетики ми згрупували в табл. 1.

Таблиця 1. Основні риси регулювання електроенергетики при різних системних підходах до регулювання, авторська розробка

Головні риси	Жорстке державне регулювання	Ліберальне ринкове регулювання
Необхідні умови	<ul style="list-style-type: none"> - відмова від подальшої приватизації енергопідприємств або часткова приватизація із збереженням за державою контрольних пакетів; - великі асигнування з бюджету на покриття вартості спожитої електроенергії бюджетними установами, компенсація втрат від постачання електроенергії пільговим категоріям споживачів, адресні квоти і дотації; - збереження системи «єдиного покупця»; - повне тарифне регулювання (встановлення тарифів на виробництво, передачу і постачання електроенергії) 	<ul style="list-style-type: none"> - законодавче забезпечення обмеження монополізму (механізм позбавлення ліцензій, зняття бар'єрів для входу в ринок); - скасування системи «єдиного покупця» з переходом до укладання двосторонніх контрактів - подальша приватизація і залучення інвестицій; - забезпечення диспетчеризації; - збереження єдиної енергосистеми; - збереження в державній власності атомної та гідроенергетики; - спрямування дешевої електроенергії атомної та гідроенергетики на потреби бюджетних, комунальних установ і населення
Необхідні інституції	- регулюючий орган (Національна комісія регулювання електроенергетики), який займається тарифним регу-	- регулюючий орган (Національна комісія регулювання електроенергетики), який займається встановленням

Закінчення табл. 1

Головні риси	Жорстке державне регулювання	Ліберальне ринкове регулювання
	люванням в повному обсязі, ліцензуванням; - диспетчерський центр; гуртовий покупець та оператор розрахунків (ДП «Енергоринок»)	тарифів на передачу та постачання енергії, ліцензуванням, регулюванням атомної та гідроенергетики; - диспетчерський центр; - оператор ринку; - форвардний та ф'ючерсний ринки; - ринки основних ресурсів виробництва
Переваги	- формування гуртової ринкової ціни, єдиної для всіх суб'єктів ринку; - пом'якшення впливу на споживачів від зростання вартості палива та високої собівартості енергії, що виробляється тепловою енергетикою; - централізація, яка полегшує диспетчерування; - можливість запровадження пільгових тарифів для деяких категорій споживачів (стратегічно важливі, енергоємні підприємства)	- встановлення ціни за ринковими принципами врахування попиту і пропозиції; - зменшення тарифів на електроенергію внаслідок конкуренції; - посилення платіжної дисципліни за спожиту електроенергію; - зменшення витрат з бюджету на електроенергію бюджетних установ і компенсацію для пільгових категорій споживачів і населення; - підприємницькі доходи в достатньому обсязі спрямовуються на розвиток і модернізацію
Недоліки	- великі обсяги бюджетних видатків; - послаблення платіжної дисципліни і зменшення надходження генеруючим підприємствам, ризик виникнення платіжної кризи; - витратний метод формування тарифів	- через нееластичність попиту на електроенергію при обмеженому обсязі виробництва існує ризик неконтрольованого зростання тарифів; - великий обсяг витрат для переходу на систему контрактів

Як видно з табл. 1, однією із важливих складових державного регулювання є складання прогнозного балансу електроенергії та палива. Він складається з метою оцінки потреби у паливно-енергетичних і фінансових ресурсах для забезпечення процесу виробництва електроенергії та є поєднанням матеріальних і вартісних показників. Сам процес складання балансу спирається на прогнозний попит електричної енергії (прогнозний баланс електроенергії енергосистеми) та базується на таких визначальних факторах:

- цін на вугілля і газ;
- вартість їх транспортування;
- витрати палива на виробництво електроенергії виходячи з сезонних особливостей використання потужностей;
- необхідні обсяги запасів вугілля та ліміти залишків;
- обсяг постійних витрат енергогенеруючих компаній.

Прогнозування цих факторів дозволяє визначити потребу компаній в обігових коштах та врахувати очікуваний рівень оплати на енергоринку за вироблену електроенергію, а також спланувати фінансові потоки і фінансовий результат енергогенерації. Баланс надходжень і витрат є результатом прогноз-

ного балансу і фінансового плану, наявність дефіциту або профіциту фінансових ресурсів дає можливість оцінити потребу в кредитних ресурсах. Найбільш важливою для прогнозування показників балансу електроенергії та палива для національної економіки є гуртова ринкова ціна. Вона має значну питому вагу в структурі роздрібних цін на електроенергію і прямо впливає на індекс цін кінцевого продукту енергетичної галузі.

Прогнозування як один із системних підходів ще раз підтверджує необхідність державного регулювання енергоринку в частині майнової власності, встановлення граничних рівнів забезпечення споживачів через обмежену можливість задоволення попиту, обов'язковості обслуговування тих чи інших категорій споживачів, а також питання цінової політики. Міжнародний досвід в антимонопольному законодавстві визначає специфіку галузевого ціноутворення, яка поділяється за видами діяльності: виробництва, передачі та постачання електроенергії. Отримання коштів за поставлену споживачам електричну енергію є одним з дієвих важелів регулювання економічної діяльності енергопідприємств та досконалого тарифоутворення.

Тарифоутворення на постачання електроенергії відбувається таким чином, щоб забезпечити ліцензіату прибуток та достатні надходження коштів для відшкодування його виправданих витрат. Стимування цін в електроенергетичній галузі за умови зростання цін в суміжних галузях призводить до збитковості енергопідприємств. На рис. 1 показана динаміка зростання заробітної плати, індексів споживчих цін в порівнянні з тарифами на електроенергію (e/e).

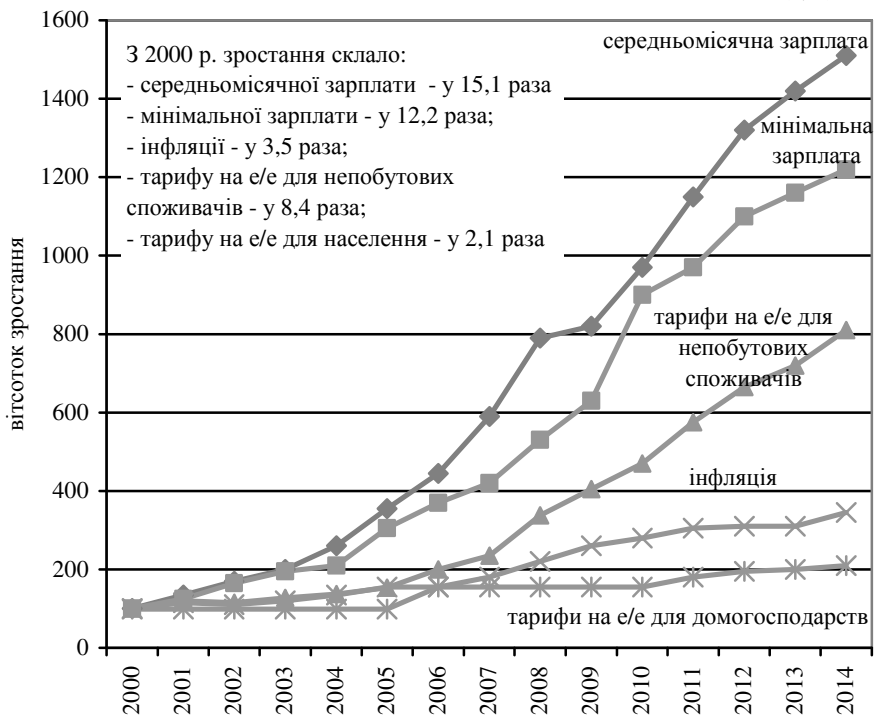

Рис. 1. Динаміка зростання заробітної плати, індексів споживчих цін та тарифів на e/e, узагальнено та розраховано за даними [7]

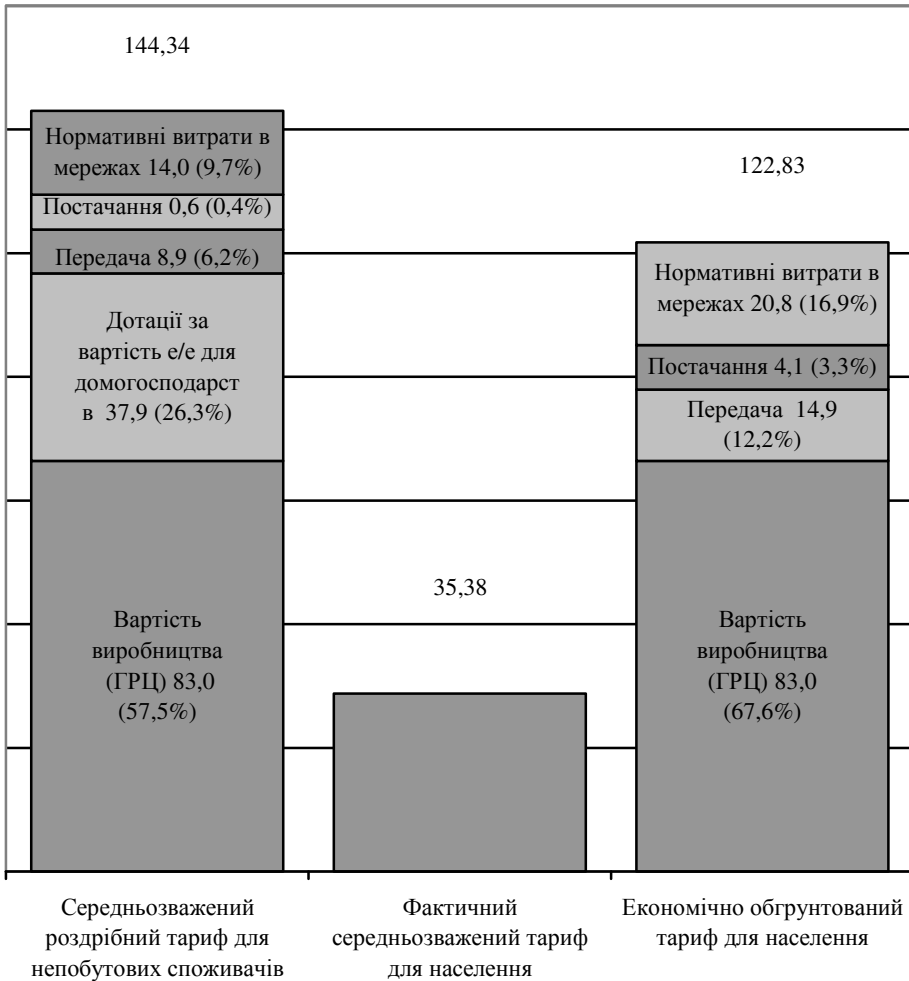

Рис. 2. Структура тарифів на е/е у січні 2015 р., узагальнено та розраховано за даними [7]

При викривленому формуванні тарифів на продаж електроенергії постійно порушувався економічний принцип нормального функціонування будь-якого підприємства: повернення у повному обсязі коштів за відпущену товарну продукцію, покриття витрат на її виробництво. На рис. 2 зображено рівень середньозважених тарифів для побутових споживачів, тариф для населення та економічно обґрунтований тариф для населення. Фактичний середньозважений тариф для населення, який діяв на початок 2015 р. в середньому в 3,5 рази був нижчим за економічно обґрунтований. Із викладеного вище можна зробити висновок, що станом на початок 2015 р.:

- домогосподарства сплачували лише 21% від собівартості електроенергії;
- розбалансованість системи електроенергетики призвела до віялових відключень;

- зросла вартість імпортованого пального: природний газ, вугілля, ТВЕЛ (тепловидільний елемент) для АЕС, а також обслуговування і погашення валютних кредитів Енергоатому, Укренерго, Укргідроенерго;

- необхідно здійснити модернізацію та ремонт енергоблоків, їхній середній знос склав 60%.

Необхідно звернути увагу на диспропорцію рівнів тарифів в зв'язку з таким явищем, як «перехресне субсидування» за групами споживачів. Така ситуація викликана популістськими ініціативами держави та низькою купівельною спроможністю окремих верст населення. Суть явища полягає в тому, що здійснюється дотування населення за рахунок збільшення тарифів для промислових споживачів (рис. 2). В той час, як свідчить досвід багатьох європейських країн, тарифи для населення навпаки перевищують промислові якнайменше на 40%. Витрати на постачання енергії для великих споживачів є значно меншими, в середньому по Європі різниця складає до 50%. Такий підхід пояснюється ринковими засадами, а також тим, що вища вартість енергетики для суб'єктів господарювання негативно впливає на ціноутворення виробленої ними продукції, адже енерговитрати включаються в структуру собівартості. Тарифи для домогосподарств в країнах Європи за 2014 р. визначені в центах за кВт*год. з урахування податків та зборів зображені на рис. 3. Також на рис. 3 зображено обсяг електроенергії, який можна придбати за середню заробітню платню в тій чи іншій державі.

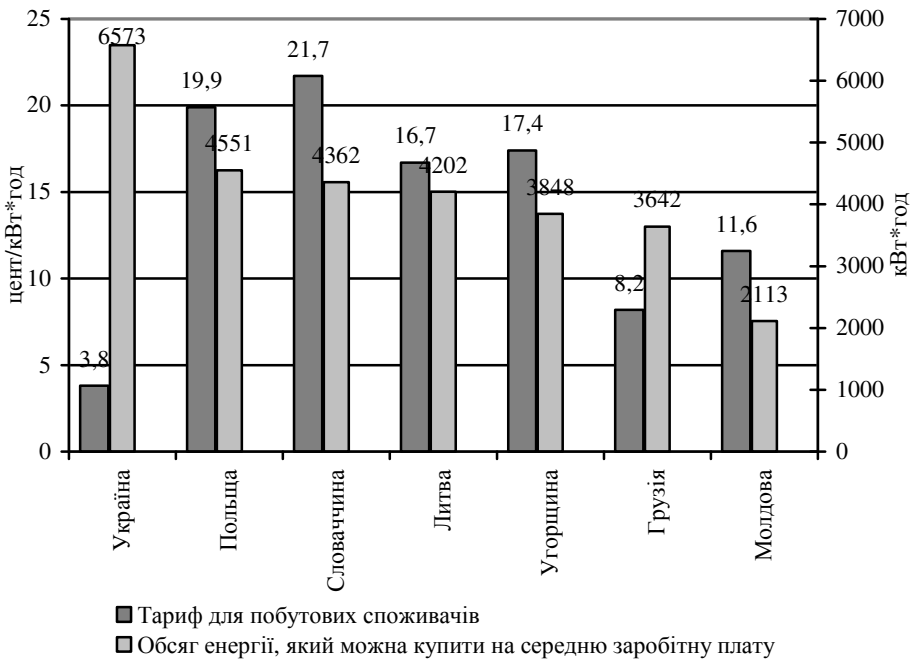

Рис. 3. Тарифи на е/е для домогосподарств у країнах Європи та СНД у 2014 р. (з урахування податків та зборів), узагальнено та розраховано за даними [7]

Звісно, підвищення сьогодні тарифів для населення України на фоні зuboжіння однозначно викличе негативні соціальні наслідки. Без відповідного підняття життєвого рівня населення для забезпечення достатньої платоспроможності такі кроки є знущанням над людьми. Однак існують шляхи нівелювання такої диспропорції без соціальних наслідків, це – скасування ПДВ на енергоносії з одночасним підвищенням тарифу для населення на розмір податку, бюджетні дотації, програми енергозбереження та переходу на альтернативні види енергетики. Проте вирішення цього питання ускладнене необхідністю передбачення відповідних статей видатків у бюджеті. Існуюча компенсація енергопостачальним компаніям збитків від продажу електроенергії населенню за пільговими тарифами фактично здійснюється в межах енергоринку за рахунок інших, непільгових категорій споживачів. Наслідком такого перехресного субсидіювання є невідповідність тарифів реальним витратам на постачання енергії для різних груп споживачів. Відповідно до рекомендацій МВФ, подоланням такої диспропорції повинно відбуватись шляхом поступового вирівнення тарифів для різних тарифних груп споживачів з врахуванням відповідних витрат на енергопостачання цим групам.

Висновки з проведеного дослідження:

1. Базисні підходи до ціноутворення та регулювання енергетичної галузі несуть в собі небезпеку використання витратної філософії, що полягає у відшкодуванні практично всіх витрат, здійснених підприємством, що не стимулює його до раціонального використання ресурсів і досягнення ефективності діяльності.

2. При неврахуванні національних особливостей копіювання будь-якої структурної зміни з іноземного досвіду може призвести не до економічного зростання, а, навпаки – до непередбачених негативних наслідків.

3. Пряме стимулювання енергопідприємств до скорочення витрат і зменшення собівартості електроенергії можливе в умовах ринку при застосуванні методу регулювання рентабельності. Непряме стимулювання можливе за будь-яких умов, але потребує інвестування, його ефект проявляється через певний часовий лаг.

4. Зміни в структурі валової продукції галузей національної економіки у бік суттєвого підвищення питомої ваги електроенергії призводить до посилення впливу вартості електроенергії на ефективність функціонування економіки.

5. Необхідно поступово вирівняти тарифи для різних тарифних груп споживачів, зокрема населення, з врахуванням відповідних витрат на енергопостачання цим групам

6. Державне регулювання енергетичних підприємств різних форм власності проявляється через безпосереднє управління державними частками акцій цих підприємств та регулювання шляхом ліцензування, бюджетування, оподаткування, регулювання умов функціонування енергоринку, встановлення граничних рівнів забезпечення споживачів, обов'язковості обслуговування споживачів, цінової політики. Послаблення державного впливу в регулюванні енергетичного ринку приводить до зниження його енергетичної безпеки та соціальної напруги.

1. Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 № 575/97-ВР зі змінами та доповненнями // zakon.rada.gov.ua.
Pro elektroenerhetyku: Zakon Ukrainy vid 16.10.1997 № 575/97-VR zi zminamy ta dopovneniamy // zakon.rada.gov.ua.
2. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III // zakon.rada.gov.ua.
Pro pryrodni monopolii: Zakon Ukrainy vid 20.04.2000 № 1682-III // zakon.rada.gov.ua.
3. Про утворення державного підприємства «Енергоринок»: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.05.2000 № 755 // zakon.rada.gov.ua.
Pro utvorennia derzhavnoho pidpriemstva «Enerhorynok»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5.05.2000 № 755 // zakon.rada.gov.ua.
4. Байков Н., Безмельницина Г. Мировое потребление и производство первичных энергоресурсов // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – №5. – С. 44–52.
Baikov N., Bezmelnitcina G. Mirowoe potreblenie i proizvodstvo pervichnykh energoresursov // Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia. – 2003. – №5. – С. 44–52.
5. Варнавский В. Реформирование мировой экономики // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – №5. – С. 25–32.
Varnavskii V. Reformirovanie mirovoi ekonomiki // Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia. – 2003. – №5. – С. 25–32.
6. Груба Г.І. Державне управління стратегічним розвитком електроенергетики: Дис... канд. екон. наук: 25.00.02. – Харків, 2005. – 214 с.
Hruba H.I. Derzhavne upravlinnia stratehichnym rozvytkom elektroenerhetyky: Dys... kand. ekon. nauk: 25.00.02. – Kharkiv, 2005. – 214 s.
7. Електрична енергія // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг // www.nerc.gov.ua.
Elektrychna enerhiia // Natsionalna komisiiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuivannia u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh // www.nerc.gov.ua.
8. Ерхов А.Г. Экономика скандинавских стран: рыночные реформы в электроэнергетике: Монография. – Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2008. – 340 с.
Erkhov A.G. Ekonomika skandinavskikh stran: rynochnye reformy v elektroenergetike: Monografiia. – Donetck: Iugo-Vostok, Ltd, 2008. – 340 s.
9. Запровадження державної підтримки сприяло скороченню споживання природного газу на понад 3 млрд. куб. м – Голова Держенергоефективності // www.kmu.gov.ua.
Zaprovadzhennia derzhavnoi pidtrymky spryialo skorochenniu spozhyvannia pryrodnoho hazu na ponad 3 mlrd. kub. m – Holova Derzhenerhoefektyvnosti // www.kmu.gov.ua.
10. Продан Ю.В. Цінова політика в електроенергетиці України // Новини енергетики. – 2001. – №4. – С. 36–41.
Prodan Iu.V. Tsinova polityka v elektroenerhetytsi Ukrainy // Novyny enerhetyky. – 2001. – №4. – С. 36–41.
11. Проект Енергетичної стратегії України на період до 2035 року (Біла книга Енергетичної політики України «Безпека та конкурентоспроможність») // Національний інститут стратегічний досліджень // www.niss.gov.ua.
Proekt Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku (Bila knyha Enerhetychnoi polityky Ukrainy «Bezpeka ta konkurentospromozhnist») // Natsionalnyi instytut stratehichnyi doslidzhen // www.niss.gov.ua.
12. Рынок электрической энергии и мощности в России: каким ему быть / В. Дорофеев, В. Михайлов, И. Фраер, В. Эдельман; Под ред. В.И. Эдельмана. – М.: Энергоатомиздат, 2000. – 364 с.
Rynok elektricheskoi energii i moshchnosti v Rossii: kakim emu byt / V. Dorofeev, V. Mikhailov, I. Fraer, V. Edelman; Pod red. V.I. Edelmana. – M.: Energoatomizdat, 2000. – 364 s.